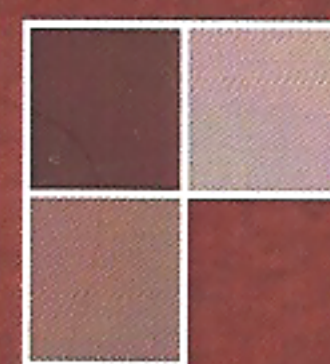

A CSONGRÁD
MEGYEI
HONISMERETI
EGYESÜLET
ÉVKÖNYVE
2022

Szeged, 2023

TANULMÁNYOK CSONGRÁD MEGYE
TÖRTÉNETÉBŐL
II.

TISZTELT OLVASÓ!

A magyar nemzet egy olyan közösség, melyet a nyelv, a hagyomány, a kultúra és a közös múlt köteléke fűz szorosán össze. A könyv, amit a kezében tart az elmúlt világ szépségeit, életmódjának nehézségeit, minden értékét, amelyre a mi korunk ráépülhetett mutatja be. Elengedhetetlenül fontos, hogy megismerjük múltunkat, hiszen az elődeink által ránk hagyományozott örökségünk képe igazán összetartani közösségeinket. A következő szavak tükrözik a gondolataimat.

...A Te életed fája most van rügyezőben, és mint minden fa, akkor borul virágba, ha gyökerein át az anyaföld táplálja. A szülőföld megtartó ereje, szeretete elcsúszóban azokon a gyökereken át jut el hozzád, amelyek dédszüleid, nagyszüleid életéből, koruknak szokásaiból, hagyományyaiból fakadnak. Ismerd hát meg szülőföldednek minden kincsét, mert csak így tudod igazán becsülni, szeretni.

Amennyiben megadatik még a lehetőség, szánjunk időt a rohanó hétköznapokban a szegődjünk nagyszüleink, szüleink mellé, és ismerjük meg az életüket, az őket körülvevett régi világot. Biztosan szívesen mesélnek majd gyermekkorukról. Kérdezzük meg mindenről őket, hogy egykoron majd mi is átadhassuk a következő felnővekö nemzedéknek. Mert eljön az idő, amikor mi fogunk majd mesélni, hogy mi volt az, ami meghatározott bennünket, magyarokat. Fontos ezért úgy élnünk az életünket, hogy egykoron méltó utódjai legyünk a jelen korunk.

*„Rátok hagyom az életet,
A máig megfejtethetlent,
Amit idáig cipeltem,
S tűzzel itattam etettem.*

*Ez a ti örökségetek...
Mert én szegénynek szültem,
De a tűzet megőriztem,
Őrizzétek örökségem.”*

(Rostás Farkas György: Testamentum – részlet)

GÉMES LÁSZLÓ

CSONGRÁD - CSANÁD VÁRMEGYE KÖZGYŰLÉS ELNÖKE

MEZEMERISZTŐ: Gergelyné Bodó Mária

A FOTÓKAT KÉSZÍTETTÉK: Deli Alex, Furbás Zoltán, Gergelyné Bodó Mária,
Lantos Imre, Linzer Jánosné, Lőkös Sándorné

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Bernáth Zoltán

NYOMÁS, KÖTÉS: Innovariant Kft.

KIADÁS ÉVE: 2023

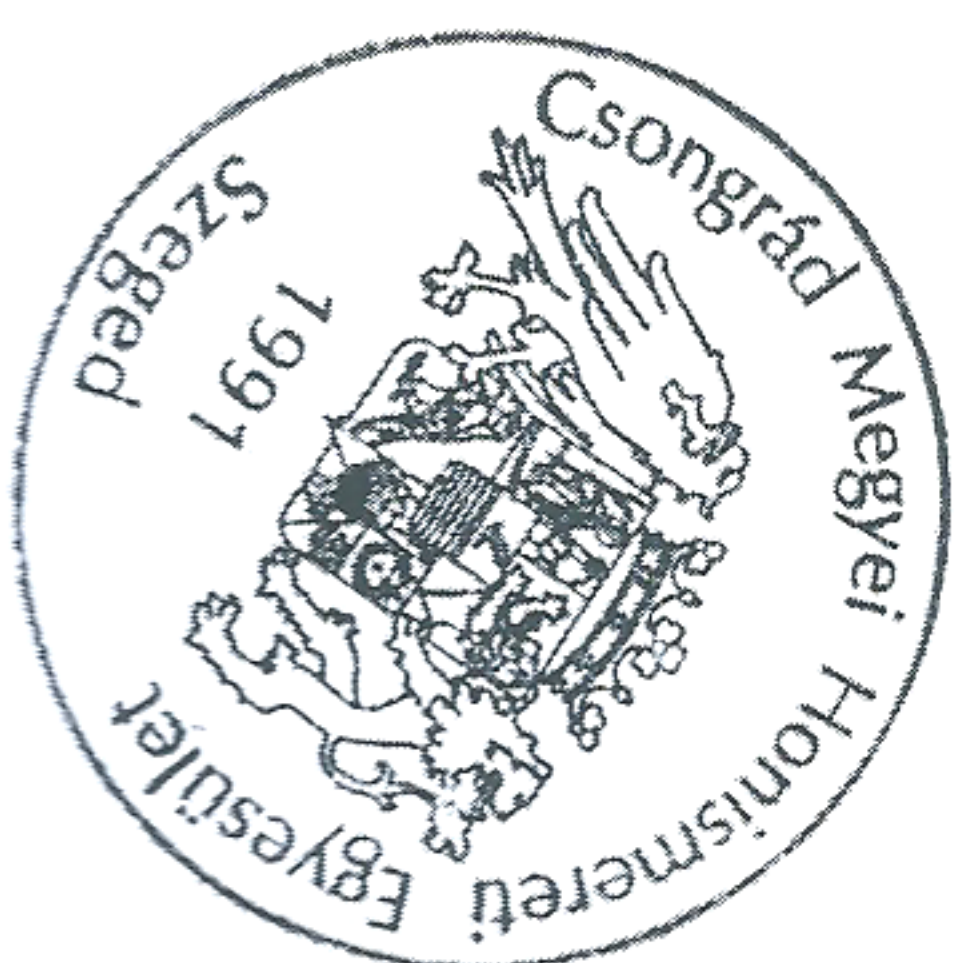
KIADTÁ: Csongrád Megyei Honismereti Egyesület és Magyar Nemzeti Levéltár
Csongrád-Csanád Vármegyei Levéltára

FELELŐS KIADÓK: dr. Mariannez László elnök és dr. Biernacki Karol igazgató

ISSN 0133-414X

KÖTETÜNK SZERZŐI

Arnold Máté	Kádár Péter
Prof. dr. Blazovich László	Károlyi Attila
Csurgó Zsuzsanna	Dr. Kasuba Róbert
Deli Julianna	Lányi Pál
Endrész Erzsébet	Lőkös Sándorné
Erdélyi Áron	Dr. Marjanucz László
Fábiánné dr. Szenczi Ibolya	Némethné dr. Balázs Katalin
Dr. Fári Irén	Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna
Felletár Zsolt	Rostáné Hajdú Erzsébet
Gémes István	Dr. Széll Gábor
Gergelyné Bodó Mária	Szikszai Zsuzsanna
Gulácsiné Somogyi Ilona	Vakula Brigitta
Juhász Zoltán	Vizi Dávid Máté

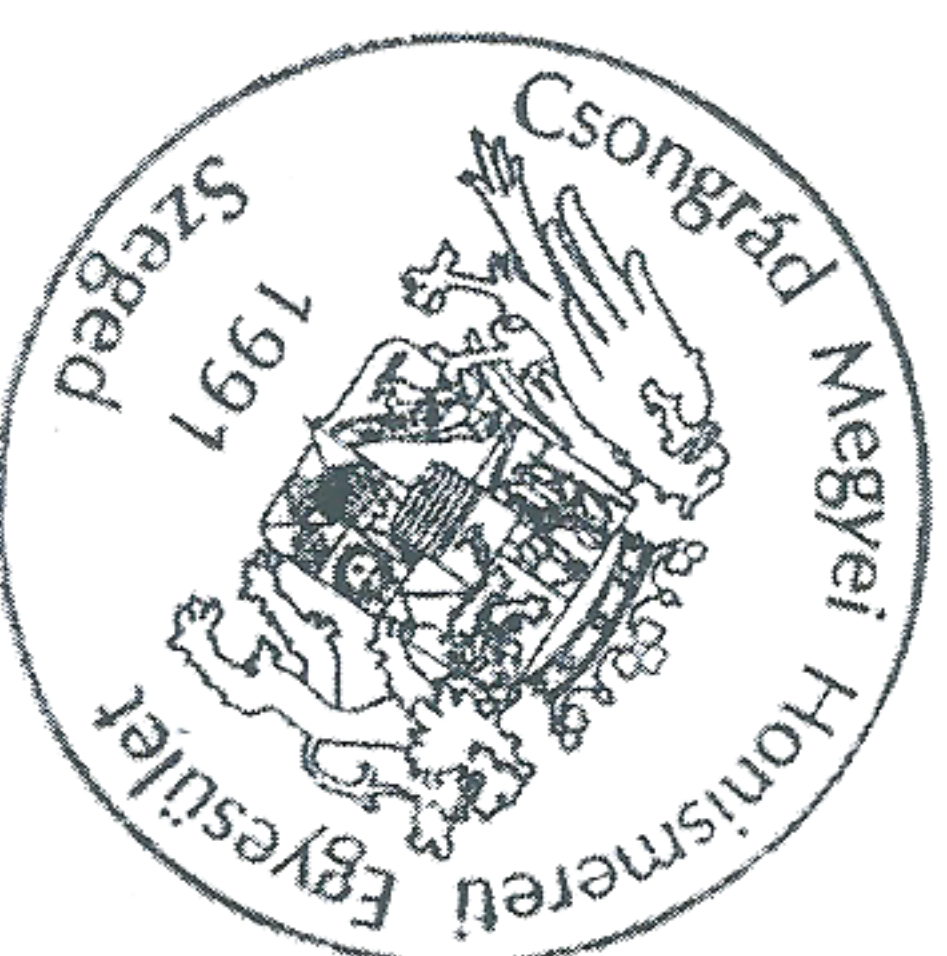
TARTALOMJEGYZÉK

Köszöntő – Gémes László.	1
Előszó – dr. Marjanucz László.	2
TANULMÁNYOK	3
Mozaikok az Elpusztult és Pusztuló Magyar Falvakért Egyesület történetéből (Visszaemlékezés) – Blazovich László	3
A csanádpalotai Nepomuki Szent János templom kriptája – Kasuba Róbert	22
A kiegészítés a német historiográfában – Marjanucz László	32
A várostörténet, különösen a városi jogtörténet kutatásának újabb eredményeiről – Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna	42
Pulitzer 175 – Emlékkonferencia Makón – Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna.	46
EGYESÜLETÜNK SOKSZÍNŰ ÉLETE 2022-BEN	50
A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület és a Honismereti Szövetség 2022. évi programjai.	54
Pilinszky János emlékest Deli Albin emlékére – Deli Julianna	55
Tájékoztató a 2022. évi Közgyűlés eseményeiről, döntéseiről – Gulácsiné Somogyi Ilona	55
Élő történelem, éltető múlt – honismeretet tanító tanárok műhelye – Károlyi Attila	60
Meghívó.	60
Az 1732-es Szegedet bemutató szabadulósobáról – Gergelyné Bodó Mária	60

A magyar nyelv ünnepe Csongrád-Csanád megyében	
– <i>Gergelyné Bodó Mária</i> – <i>Némethné Balázs Katalin</i>	72
Nemzeti értékek, helyi értékek – helyi értékek, nemzeti értékek	
VII. Honismereti Regionális Civil Találkozó 2022/1.	
– <i>Károlyi Attila</i>	77
Értéktárak, nemzeti értékek, helyi értékek –	
VII. Honismereti Civil Regionális Találkozó, Arad	
– <i>Juhász Zoltán</i>	79
Szegedi értéktár – <i>Fári Irén</i>	86
Grandus-mester 15. rész – „Tartsd nyitva a szemed, az apró részleteket is vedd észre...” – <i>Juhász Zoltán</i>	88
Közösségek hete Dorozsmán 2022-ben – <i>Deh Julianna</i>	90
Összefoglaló a Homokháti megyejárás III. programról	
– <i>Gulácsiné Somogyi Ilona</i>	92
Beszámoló a 2022-es Országos Honismereti Akadémiáról	
– <i>Csurgó Zsuzsanna</i>	100
Élményeink a XXVI. Ifjúsági Honismereti Akadémián	
– <i>Arnold Máté, Erdélyi Áron, Gémes István, Kádár Péter</i>	104
Templomtúra Vásárhelyen – <i>Lőkös Sándorné</i>	107
Helyi értéktárakat megismerő megyejáró honismereti, helytörténeti szakmai tanulmányút – <i>Gulácsiné Somogyi Ilona</i>	111
Megyejáró tanulmányút Sándorfalván – <i>Szell Gábor</i>	120
Meghívó a VIII. Honismereti Civil Regionális Találkozóra.	120
Nemzeti értékek, helyi értékek – helyi értékek, nemzeti értékek	
VIII. Honismereti Regionális Civil Találkozó 2022/2.	
– <i>Károlyi Attila</i>	122
A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület és a Távlát Közhasznú Egyesület rendezvénye, Irodalmi séta – <i>Fábiánné Szenczi Ibolya</i>	126

Milos Crnjanski, a világirodalom elismert írója, költője	
– <i>Fábiánné Szenczi Ibolya</i>	126
Jókai Mór Csongrádon – <i>Fábiánné Szenczi Ibolya</i>	29
Juhász Gyula Csongrádon – <i>Fábiánné Szenczi Ibolya</i>	132
Móra Ferenc Csongrádon – <i>Fábiánné Szenczi Ibolya</i>	134
Levéltári Nap Makón – <i>Vizi Dávid Máté</i>	137
Pick Márk munkásságára emlékeztünk – <i>Felletár Zsolt</i>	141
A Pick-hagyomány – <i>Marianucz László</i>	145
Honismeret a tanórákon, tanórákon kívül, online és az érettségien	
– <i>Gergelyné Bodó Mária</i>	148
Honismeret az iskolai műsorokban	
– <i>Gergelyné Bodó Mária</i>	142
Határon túli honismereti verseny-Játszva tanulás	
– <i>Rostáné Hajdú Erzsébet</i>	166
Honismereti táborok a Kiss Mária Hortensia Honismereti Kör szervezésében 2004–2022 – <i>Endrész Erzsébet</i>	168
Szegedhez fűződő mondák, legendák című szabadulószo- bemutatása a VII. Országos Hon- és Népismereti Konferencián – <i>Vákula Brigitta</i>	164
A magyar nyelv ünnepe a szegedi Agórában	
– <i>Némethné Balázs Katalin</i>	172
Meghívó könyvbemutatóra.	174
KÖNYVISMERTETŐK	126
Ábrahám Vera: Szegedtől Jeruzsálemig – <i>Lányi Pál</i>	176
Pesty Frigyes névgyűjteménye, Arad és Zaránd megyék 1864–1865 – <i>Blazovitch László</i>	179
Minamizuka Shingo 80 éves – <i>Blazovitch László</i>	181

A Makói Honismereti Híradó 2021/1-2. számáról	
– <i>Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna</i>	100
József Attila: Szépség koldusa hasonmás kiadás – 2022	
– <i>Szikszai Zsuzsanna</i>	100
Értékeink – Makó város értéktárának kincsei	
– <i>Szikszai Zsuzsanna</i>	101
Antal József: Perlekedő zsoltár – <i>Szikszai Zsuzsanna</i>	103
TAGSÁGUNK	106
Kitüntettjeink 2022-ben	106
Új tagjaink bemutatkozása 2022-ben	200
Veszteségünk 2022-ben	206
Egyesületünk tagjai 2022-ben	207
Kötetünk szerzői	209

A társzervező Kölcssey Egyesület meghívására érkezett a *VII. Honismereti Regionális Találkozó 2022/1.* Aradra. Május 7-én az RMDSSZ-székhez tartozó helyszínt, és házigazdaként Fekete Károly és Berecz Gábor szervezte.

Ismét Aradon. Most Berecz Gábor elnök (Kölcssey Egyesület) a helyi magyar kisebbség nevében köszöntötte a közel harminc főnyi civil képviselőket. Juhász Zoltán titkár képviselte a Honismereti Szövetséget, és méltatta a Kárpát-medencében egyedi honismereti rendezvény-sorozatot. Károlyi Áron alelnök (Csongrád Megyei Honismereti Egyesület) az elmúlt rendezvények tapasztalatait ismertette, a közösség értékei az éltető jövő csírái.

A kerakasztal-beszélgetés felkért hozzászólói – Marianucz László (Csongrád Megyei Honismereti Egyesület) és Bodó Barna (Szórvány Alapítvány, Temesvár) valamint Juhász Zoltán (Honismereti Szövetség) – egy-egy nagyobb civil szervezet járvány alatti tevékenységét, új irányokat mutatott. Bodó Barna egy kutatási programot is ismertetett, *Többnyelvűség és nyelvi lemorncsa a temetőben.* Azt, hogy miként érvényesül Temesvárott, azt, hogy emlékelemek pusztulása a magyar kisebbség múltjának elvételét hordozhatja magában.

Két résztémához – *Történelmi hagyományok és Helyi értékek* – kapcsolódottak az előadók. A történelmi hagyományok rész is két témára bomlott: Losonczy István Hagyományörző és Sportegyesület (Temesvár) a város történelméről, a korát idézi fel, rendezvényeken hadijátékokat tartanak, és történelmi jelöléseket előadásait vállalják. A képviselők (Erdei Lajos Árpád, Benedek Áron) az erdélyi Magyar Majálsira mentek tovább. A Meritum Egyesület (képviseletét Erdi Béla, Szanka József) a csatatérkutató, a hadisírgondozás, történelmi végzettségű és kiállítások szervezésének gyakorlatát vázolta. Két országos szervezet a képviselői, Gergelyné Bodó Mária (Anyanyelvápolók Szövetsége) és Lantos Judit (Tájak-Korok-Múzeumok, Szentes) beszélt a honismerettel kapcsolatos tevékenységeiről. A *Helyi értékek* részben több település – Pálné Szabó Zsuzsanna (Makói Honismereti Kör), Gece Madaras Julianna (Integratio Alapítvány, Temesvár), Fári Irén (Csongrád Megyei Honismereti Egyesület, Szeged), Csongrád megye) – konkrét értéktárát mutatták be, a tapasztalatokat a helyi értékek feltárása, ápolása jelent meg a Fábánné Szenczi Ibolya (Csongrád Megyei Honismereti Egyesület) és Krämmer Erika hozzászólásában. Külön csoport az azon előadók köre, mely egy-egy település épületeit és azokhoz kapcsolódó tevékenységeket ismertették, így Balázs István új Temesvár monográfiája és Juhász Zoltán által létrehozott Vajdaság kulturális és turisztika Facebook-csoportja. Az aradi vértanúkultusz múltját és jelenét bemutató élvezetes előadás szintén találkozót. Ebéd után kulturális sétára került sor.

KÁROLYI ÁRPA

ÉRTÉKTÁRAK, NEMZETI ÉRTÉKEK, HELYI ÉRTÉKEK – VII. HONISMERETI CIVIL REGIONÁLIS TALÁLKOZÓ, ARAD

Érthető, hogy hihetetlennek hangzik, pedig így van: Feszty Árpáddal utazásunkról Aradra. Persze nem a helyjegyzünk szövege alapján, hanem a kupéba, a helyi utat, a vidékeket voltak közösek. Feszty ugyanis megfordult a Gece Madaras Julianna által szervezett, amikor apósával, jókaiával az egykori Alsó-Borságyon. A hagyomány szerint, amikor apósával, jókaiával az egykori Alsó-Borságyon járt – és megszületett a Turul felállításának ötlete –, megkérte a helyi lakosokat, hogy a híres körképének egyik jelenetéhez, így a háttérben legyenek, ha Őpusztaszeren járok a Feszty-körkép egy részletén a Gece Madaras Julianna által szervezett konferencián.

Aradon, a Kölcssey Egyesület közreműködésével éppen a héten készülnek a konferenciáról. A konferencián részt vesznek az Aradi Vértanúk Emlékezőjének felállítására, melyhez kapcsolódóan május 7-én Aradon tartott konferencián. A konferencián részt vesznek az Aradi Vértanúk Emlékezőjének felállítására, melyhez kapcsolódóan május 7-én Aradon tartott konferencián. A konferencián részt vesznek az Aradi Vértanúk Emlékezőjének felállítására, melyhez kapcsolódóan május 7-én Aradon tartott konferencián.

A konferencián részt vesznek az Aradi Vértanúk Emlékezőjének felállítására, melyhez kapcsolódóan május 7-én Aradon tartott konferencián. A konferencián részt vesznek az Aradi Vértanúk Emlékezőjének felállítására, melyhez kapcsolódóan május 7-én Aradon tartott konferencián. A konferencián részt vesznek az Aradi Vértanúk Emlékezőjének felállítására, melyhez kapcsolódóan május 7-én Aradon tartott konferencián.

A konferencián részt vesznek az Aradi Vértanúk Emlékezőjének felállítására, melyhez kapcsolódóan május 7-én Aradon tartott konferencián. A konferencián részt vesznek az Aradi Vértanúk Emlékezőjének felállítására, melyhez kapcsolódóan május 7-én Aradon tartott konferencián. A konferencián részt vesznek az Aradi Vértanúk Emlékezőjének felállítására, melyhez kapcsolódóan május 7-én Aradon tartott konferencián.

A konferencián részt vesznek az Aradi Vértanúk Emlékezőjének felállítására, melyhez kapcsolódóan május 7-én Aradon tartott konferencián. A konferencián részt vesznek az Aradi Vértanúk Emlékezőjének felállítására, melyhez kapcsolódóan május 7-én Aradon tartott konferencián. A konferencián részt vesznek az Aradi Vértanúk Emlékezőjének felállítására, melyhez kapcsolódóan május 7-én Aradon tartott konferencián.

A konferencián elhangzott előadásokban a Honismereti Szövetség és az értéktári munka összefüggéseit, az együttműködés, és egyáltalán a múltidézés lehetőségeit vizsgáltam és ennek tükrében fogalmaztam meg öt felvetést, amit a Szövetség segíteni tudná a települési értéktáruk munkáját.

A program a történelmi hagyományok és értékek téma körjáráásával *Losonczy István Hagymányörző és Sport Egyesület* bemutatkozásával folytatódott. <http://losonczy.hu/> A múlt feltárásában nagyon komoly munkát végez a szegedi *Meritum Egyesület*, amelynek munkájáról Csáki Béla, Murányi Csaba és Szanka József beszéltek. <https://www.meritumegyesulet.hu/>

Gergelyné Bodó Mária az Anyanyelvápolók Szövetsége képviselőjében, az anyanyelvi nevelés, oktatás és a honismeret kapcsolódási pontjaira hívta fel a résztvevők figyelmét és arra, hogy mindezen keresztül hogyan hívhatjuk fel a diákok figyelmét az értékekre. <https://anyanyelvapolo.hu/> *Lantos Imre* a Ják-Korok-Múzeumok mozgalomról tartott előadást.

A szünetben megkóstolhattuk az igazi „szegeedikumot”, értéktári elemet, *Suhajda-édességet*, amelyet azonban már csak Aradon készítenek. A kóstolás után az izvilág sok mindent felülír: korábban Suhajda emlégetéséről mindig a Rákóczi-hadnagya című film gonosz őrmestere jutott eszembe... ki gondolhat, hogy a név kimondásával egy cukrászdában finom és különleges édességet lehet megkóstolni...

A délután folytatásaként *Pálmé Szabó Zsuzsanna* a Makói Honismereti Központ értékmentő munkájáról beszélt. Külön érdekes, hogyan menthetők meg például a hagyatékok egy ilyen jól szervezett civil szervezet működésének segítségével. *Edblánné Szenczi Ibolya*, a Távlát Egyesület elnöke az egyesület irodalmi és képzőművészeti munkáját mutatta be. <https://tavlatkozhasznuegyesulet.hu/> *Geese Adáms Jilka* a temesváros portálról beszélt, amely a település magyar értékeit gyűjtő adatbázisa is, itt érhető el: <https://temesvaros.ro/>

Halász István a Bartók Béla Elméleti Líceum oktatója szintén Temesvárról beszélt. A szegedi és a megyei értéktári munkáról *Fáry Irén* történelmi tartott előadást, *Kröhmer Erika* Sport, hit, lélek címmel a jelenkor értéktárukáiról beszélt.

Pósa Zoltán egy Facebook-kezdeményezés nyomán szerveződött csoportról beszélt, amely, immár 5000 taggal Vajdaság értékeivel foglalkozik. Végül vendéglátónk, *Fekete Károly*, az Aradi Vértanúkultusz múltját és jelenét juttatott körbe. Majd az előadás és a *Jelen-ház* finom ebédjé után valóban tehetünk egy sétát és körbejárhattuk Arad híres tereit, nevezetességeit Fekete Károly vezetésével, aki minden ház történetét ismeri.

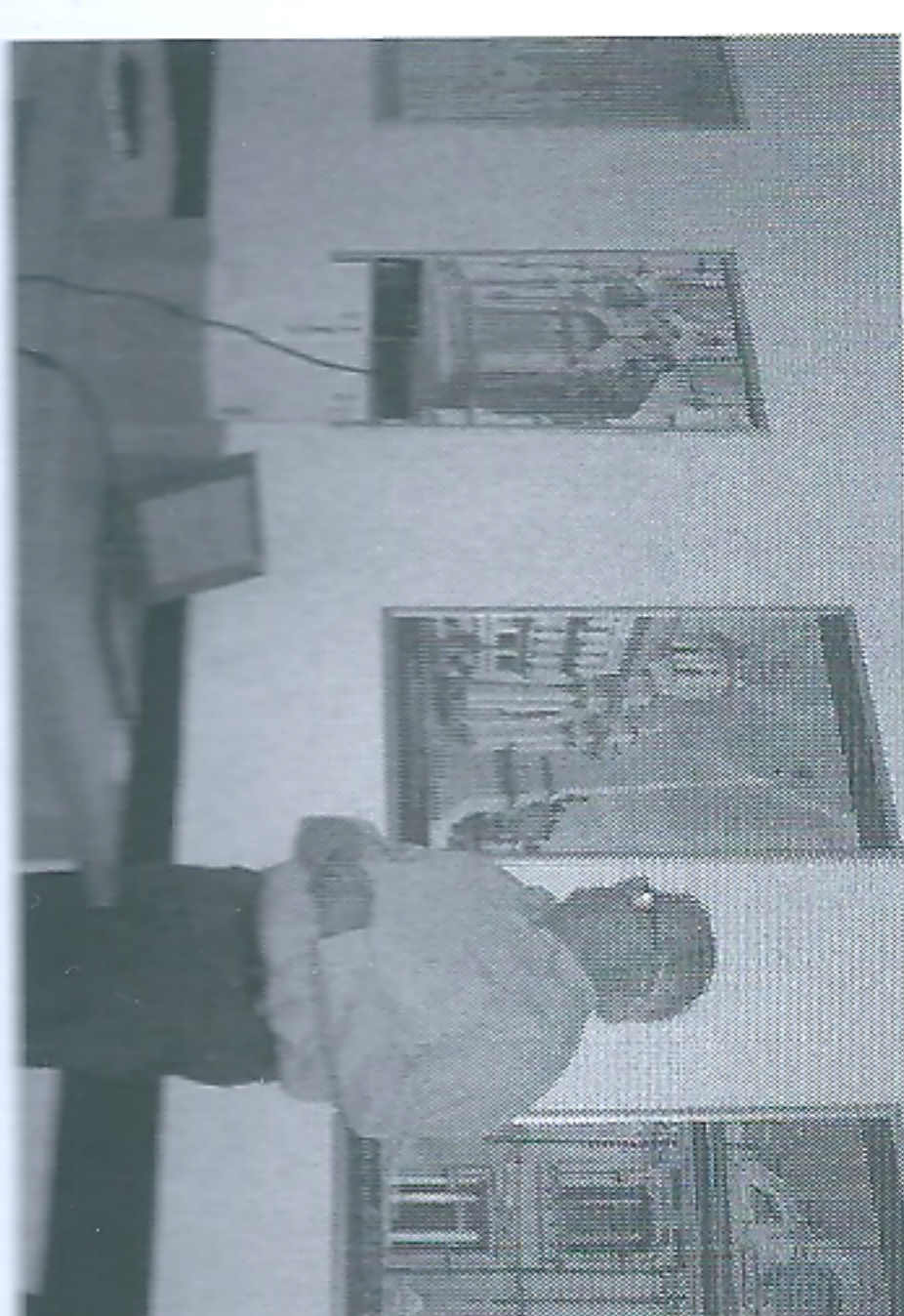
Aradra kisl busszal utaztunk. A határon három órát várakoztunk visszafelé, de ezalatt megbeszélhettük a Csongrád Megyei Honismereti Egyesülettel a jövőbeli programokat, tervet, Gergelyné Bodó Marika tanárnővel beszélhettünk

akadémiájáról, melyet idén sátorajúhelyen, anyanyelvi körben tartunk. Továbbgondolva az ötletet, hogy idén egyetemista hallgatók is vonjunk be műhelyfoglalkozások tartásába, állomások kialakítását vettem fel. Így 5-6 különböző állomáson a diákok a nyelvjárás, helyi szókincs, jelképek egy-egy jelenségével, vagy éppen kutatási módszerével ismerkedhetnek meg.

Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna, a Makói Honismereti Híradó szerkesztője beszélt a regionális, határon átnyúló középiskolás versenyekről. Ezek hasonlóak mint a párkányi. Jó lenne az ország minél több területén példát venni a két szervezet mintaszere működéséről és hasonló, a történelmi ismeretek mellett személyes kapcsolatokat is erősítő vetélkedőket szervezni határon túli és határon innen diákok között.

De talán a november elején megrendezendő Hon- és Népismeret módszertani konferencián, Szegeden még többek megismerhetik a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület honismeret tanító tanárainak módszertani kezdeményezését, és a jó példát tovább vihetik a szélrózsa minden irányába.

JUHÁSZ ZOLTÁN

GRADUS-MESTER 15. RÉSZ – „TARTSD NYITVA A SZEMED, AZ APRÓ RÉSZLETEKET IS VEDD ÉSZRE...”

Ez az aforizma állt Szent-Györgyi Albert egykori konyhaajtóján. A helye a VII. Honismereti Civil Regionális Találkozóra utaztam Aradra. Előtte kedő délutánt Szegeden tölthettem, ahol Gergelyné Bodó Marika tanárnő, a Csongrád-Csanád Megyei Honismereti Egyesület titkára Szeged egyik legkülönlegesebb helyét mutatta meg nekem.

Az egyetlen hely, ahol Magyarországon Nobel-díjas felfedezés történt, az a mai Szegedi SZC Déri Miksa Műszaki Technikuma. Egy gyönyörű 1914-es szecessziós épületben működik az iskola. 1920 után többek között ebbe az épületbe költöztették át a Kolozsvári Egyetemet, amíg nem készülték el a Dóm téren az új épületek. Itt működött az orvosi-vegytani intézet, melynek professzorát láására Klebelsberg Kunó miniszter hívta haza Szent-Györgyi Albertet. Itt volt a professzori lakás, melynek konyhájában ma emlékszoba működik.

A helyi történet szerint Szent-Györgyinek – egyik vendégével való közös gondolkodás után – egy vacsora közben jutott eszébe, hogy a paprikában mennyi nem nézte meg a hexuronsav tartalmát... Alig várta, hogy elmenjenek a vacsora vendégek, és a konyhából a laboratóriumba vezető lépcsőn szaladt is a laborba. A labor az iskola kertjéből nyílt. A kertet ma is gyönyörűen rendezték, benne veteményes: paprika, borsó és Szent-Györgyi útja mellett páfrányok.

A felfedezéséért 1937-ben megkapta a Nobel-díjat. Érdekesség, hogy a díjat a grafikus ábrázolni szerette volna a paprikát, amely a felfedezéshez juttatta a professzort, de mivel nem ismerték a magyar „Szögedit”, ezért az alkotó grafikusok egy chili-bokorral illusztrálták az oklevelet. Ezen a paprikák nem lehetnek csüngnek, mint a piros (és nem sárga!) szegedi bokrokon.

Szent-Györgyi egyébként különösen híres volt aforizmáiról. *„Felfedezni valamit annyit tesz, mint látni, amit mindenki lát és közben arra gondolni, amit még senki.”* – áll az emlékszoba ismertetőjén is.

Végül betekintettünk az iskola épületébe, a tantermekbe is. Gyönyörű tantermek, nagy, tágas terek, az épület belsejében is mindenütt a szecessziós építészeti jegyei fedezhetők fel.

JUHÁSZ ZOLTÁN